

ՇԱՅԱՆ ԳԱՆՏԱՅԱՐԵԱՆ

ՍՓԻՒՌԱՅԱՅ ՄԱՍՈՒԼԻ ԴԻՄԱԳՐԱԿԱԾ ԶԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ՝ ՅՅ-ՍՓԻՒՌ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԿԱՆ ԾԻՐԻՆ ՄԷՋ. ԼԻՐԱՆԱՆԵԱՆ ԿՏՐՈՒԱԾՔՈՎ

Ա. Նախ թեմային մասին

Առաջադրուած թեմայի մասին պատրաստուած զեկուցում` նման գիտաժողովի սահմաններուն մէջ տեղաւորելը որոշակի դժուարութիւններու կը հանդիպի: Պարզ այն պատճառով, որ որեւէ գիտաժողովի ներկայացուելիք զեկուցում կ'ենթադրէ առարկայական տուեալներու եւ նախադրեալներու վրայ հիմնուած միաժամանակ թէ՛ տեղեկատուական եւ թէ՛ վերլուծական բովանդակութիւն: Այս պարագային, տրուած ըլլալով որ ոլորտը ժամանակակից առումով սերտօրէն առնչուած է ներկայ արհեստագիտութեան ապրած արագընթաց զարգացումներուն հետ, իբրեւ այդպիսին` հիմնովին ձեւափոխուած է ան: Առ այդ, այս բոլորովին նոր եւ առօրեայ կշռոյթով անընդհատ նորացուող ոլորտին պարագային կը պակսին առարկայական տուեալները առ հասարակ հայաստանեան եւ սփիւռքահայ զանգուածային լրատուամիջոցներու ներկայ դաշտին ամբողջական պատկերացումը ունենալու:

Մենք բնականաբար չենք խօսիր զանգուածային լրատուամիջոցներու միայն դասական տարբերակներուն մասին, այլ ինչպէս ըսուեցաւ, անընդհատ նորացուող ելեկտրոնային տարբերակներուն մասին: Իսկ այստեղ արդէն կը տիրէ խայտաբղէտ իրավիճակ, չկանոնակարգուած դաշտ: Զետեւաբար հայկական մամուլին այսօրուան խնդիրներուն եւ համագործակցութեան ուղիներու նախանշումին մասին այս հանգրուանին կարելի է բաւարարուիլ համապատկերին մասին մշումներ կատարելով եւ անոնց հիմամբ փորձել հեռանկարային կէտեր շօշափող խորհրդածութիւններ կատարել:

Զայկական լրատուադաշտը` իր հայաստանեան եւ սփիւռքեան բաժիններով համախմբելու ամենալուրջ նախաձեռնութիւնը եղաւ 2010ին, Ստեփանակերտի մէջ, ուր Սփիւռքի Նախարարութեան եւ

Հայաստանի ժուրնալիստներու Միութեան նախաձեռնութեամբ համախմբուեցան թէ՛ Հայաստանի Հանրապետութեան, թէ՛ Արցախի Հանրապետութեան եւ թէ՛ Սփիւռքի կարելորագոյն լրատուամիջոցներու խմբագիրները, հրապարակագիրները, մամուլոյ աշխատակիցները: Ներկայացուածութեան եւ համընդգրկուածութեան առումով այս մէկը աննախադէպ էր:

Վերոյիշեալ փաստն ալ նկատի ունենալով, կարելի է ըսել, որ առաջին այս հանգրուանին համար ան կոչուած էր ծառայելու փոխճանաչման: Ստեփանակերտի համաժողովը անկախ իր արձանագրած համընգրկուածութենէն եւ փոխճանաչման համար ընձեռած հնարաւորութենէն, կարելի է ըսել որ նախագծեց նաեւ գործի շարունակականութեան քայլերը: Համակարգող խորհուրդի կազմութիւնը, Սփիւռքի Նախարարութեան կազմակերպած տեսաժողովներն ու տարածաշրջանային մակարդակի լրագրողներու հանդիպումները եւ մանաւանդ երիտասարդ լրագրողներու պատրաստութեան առաջին փուլի կայացումը նախադրեալներ են որ համաժողովներու միջեւ ինկող ժամանակահատուածը լիարժէք օգտագործելու միտումներ կան: Ի հարկէ, տակաւին ճամբայ ունինք կտրելիք, այսուհանդերձ կարելի է արձանագրել որ այս ուղղութեամբ ծրագրած աշխատանք ծաւալելու մտադրութիւնը կայ. կայ նաեւ ատոր գործնականացումը:

Բ. Ժամանակակից ընդհանուր իրավիճակը

Տեղեկատուական համաշխարհայնացումի իւրօրինակ կացութեան մը մէջ կը գտնուի զանգուածային լրատուութիւնը այսօր, ուր գլխապատոյտ պատճառող արագութեամբ կը գործէ լրատուական արտադրողականութիւնը: Փաստօրէն չէ կանոնակարգուած դաշտը, չկան ընդունուած եւ չընդունուած նորմեր, չկան յղումներ կատարելու պարտաւորութիւններ, քննարկումի առիթ տալու-չտալու հարցեր: Այս դաշտին մէջ (կամ աւելի ճիշդ պիտի ըլլար բնութագրել բոլորովին բաց հրապարակին վրայ) անհեթեթ կը դառնան գրաքննութիւն կամ ինքնագրաքննութիւն յղացքները: Տուեալ կայքէջի մը վրայ երեւցած լրատուութիւնը, տեղեկութիւնը կամ մեկնաբանութիւնը կրնան կայծակնային արագութեամբ քննարկումի նիւթի վերածուիլ՝ համացանցային հարիւրաւոր ծառայութիւններու կողմէ հրամցուած ելեկտրոնային տարածքներու վրայ:

Այս արագակշռոյթ ընթացքը կը գլէ կ'անցնի աշխարհագրական տարածքները եւ միաժամանակ աշխարհի չորս ծագերուն կը հասցնէ անհրաժեշտ պատգամը, երբեմն՝ պարզ գուտ լրատուական-տեղեկատուական տարազին տակ, երբեմն մեկնաբանական բովանդակութեամբ, յաճախ ալ ապատեղեկատուութեամբ:

Թերեւս կանուխ է հաստատելը, սակայն հետզհետէ կը թուի, թէ համացանցային կայքէջը, համակարգչային տարբեր ծառայութիւնները իրենց գրաւոր թէ լսատեսողական միջոցներով հետզհետէ կը թեւակոխեն հաղորդակցութեան կամ լուրի փոխանցման այս պարագային, անցեալ սերունդի հանգրուանը:

Հաղորդակցութեան կամ մեր պարագային լրատուութեան հասանելիութեան աւելի յարձակողապաշտ դրութիւն մը կ'որդեգրուի տակաւ, որ կը հալածէ մարդը, չի սպասեր որ ան ինք դիմէ տուեալ կայքէջին, կը հասնի անոր, կը տեղեկացնէ, հետաքրքրաշարժութիւն կը ստեղծէ: Լրատուական հասանելութեան համակարգը անցունի փուլի մէջ է: Փոխանակ անհատը, ինք դիմելու՝ կայքէջին, տուեալ ծառայութիւնը ինք կը հասնի անհատին. ուր որ է ինչ պայմանի մէջ որ է: Կը գտնէ մարդուն ելեկտրոնային հասցէն, կ'ուղարկէ գրութիւնը կամ կը յայտնուի անոր բջիջային հեռաձայնի պաստառին վրայ:

Կայծակնային արագութեան այս դրութիւնը չի սիրեր երկարապատում լուրերը, յօդուածները, վերլուծումները: Կը փոխանցէ խորագիրը, զգայացունցը, ահագանգայինը: Ըսել կ'ուզուի, որ ներկայ արհեստագիտութիւնը կը կեդրոնանայ հեռախօսներու եւ հաղորդակցութեան այլ միջոցներու, ընդ որում լրատուական ծառայութիւններու համատեղման եւ անհատականացման համակարգին վրայ:

Դասական մամուլը, իր նախնական առաքելութեամբ ետ կը մնայ գուտ լրատուութիւն թողարկելու այսօրուան մրցավազքէն: Ձուտ տպագիր մամուլը՝ նոյնիսկ աշխարհի ամէնէն հռչակաւոր տպագիր թերթը ուշացած է իր այս առաքելութեան մէջ:

Ահա՛ այս տեսակ պայմաններու մէջ է կամ նման չկանոնակարգուած դաշտի մէջ, լրատուական առումով անտառի օրէնքով դեկավարուող միջավայրի մէջ, ուր Սփիւռքի մեր թերթերը կամ այս պարագային լիաբանանահայ մամուլը պէտք է շնչէ, ապրի, գոյա-

տելէ: Այսօրուան լրատուադաշտի խաղի կանոնները գլխիվայր շրջած են նախկին դրութիւնը: Նուրբ է կացութիւնը: Ան կը պահանջէ աշխատանքի արդիւնաւէտութեան համար պահել հաւասարակշռութիւնը: Պահպանել էութիւնը, խորքը, բարեփոխել ձեւը, տարագը, կեղեւը միայն: Լայնօրէն եւ առաւելագոյն չափերով օգտուիլ արհեստագիտութեան այսօրուան ընձեռած բոլոր կարելիութիւններէն, հայութեան եւ Հայաստանին կապուած խնդիրներու առարկայական լուսաբանումը հայ ժամանակակից ընթերցողին հասանելի դարձնելու առաջադրանքով:

Գ. Այլընտրանքային ոչ պաշտօնական հայկական լրատուամիջոցը

Այսօրուան բաց համակարգին, համացանցային հաղորդակցութեան, տեսակէտեր փոխանակելու, բանավէճեր կազմակերպելու ներկայ դրութիւնը բոլորին կարելիութիւն տուած է կարծիք յայտնելու, հաստատում կատարելու, իր տեսակէտերով հասանելի դառնալու զանգուածներուն:

Անհակակշռելի, անվերահսկելի ոլորտ է այս մէկը, ուր հասանելիութեան բազմապատկումը տեղի կ'ունենայ կայծակնային արագութեամբ եւ ուր խիստ խնդրոյ առարկայ կը դառնայ հանրային կարծիքին վրայ ազդելու պաշտօնական եւ անպաշտօն հաղորդագրութիւններու եւ գրութիւններու տարողութիւններուն տարբերութիւնը:

Այսպէս է նաեւ, որ ցարդ զանգուածային լրատուամիջոցներու գծած սահմանները կը հատուին արագօրէն եւ այլընտրանքային լրատուամիջոցը կը գործէ արդիւնաւէտ եւ արագ: Այնքան արագ, որ մամլոյ նշանաւոր ներկայացուցիչներ յատկապէս երիտասարդ ընթերցողին հասանելի դառնալու համար անհրաժեշտութիւնը կը զգան իրենց պաշտօնական կայքէջերուն առընթեր տեղ գրաւելու ընկերային ցանցերու վրայ: Օրուան օրինաչափ կշռոյթն ու եղանակը ասոնք են, որոնց հետ պէտք է քայլ պահել անկասկած:

Խնդիրը կը բարդանայ, երբ ելեկտրոնային այս տարածքներուն վրայ կը հատուին այն սահմանները, զորս ցարդ տպագիր թէլեկտրոնային կամ այլ լրատուամիջոցներ լռելեայն գծած էին իրենց հաղորդումներուն բովանդակութիւնները սահմանափակելու առումով: Ոչ անպայման «թապու» նիւթեր չարծարծելու մասին է

խօսքը: Այլ՝ մեր ազգային ու հոգեւոր արժեհամակարգի բաղադրիչ-խորհրդանիշերուն մասին պատշաճութիւնները յարգելու:

Այդ արժեհամակարգին բաղադրամասերէն՝ հայոց բանակի պատահարները, «եութիւն»ի ճամբով ցուցադրուեցան համայն աշխարհին, նաեւ մեր թշնամիներուն, եւ ոգի ի բռին շատեր շաբաթներով խոշորացոյցները կեդրոնացուցած պահեցին հայոց սպայակազմին եւ հայ զինուորին բարոյալքունը շեփորելու համար: Սխալ չհասկցուինք: Պատահարները արդարացում չունէին: Յանցաւորները անպայման պատասխանատուութեան պէտք է կանչուէին: Այսուհանդերձ համացանցի ճամբով տեսանիւթը տարածելը, պլոկներու ճամբով պաշտօնատարներու հրաժարական պահանջելը եւ բանակի մարտունակութիւնը կասկածի տակ առնելը նուազագոյն ըսելածեւով առողջ ներշնչումներ չունին:

Համացանցի շուկայի սպառման այլ թեմա էր հայրենի կրթական համակարգը, որուն վարկն ու հեղինակութիւնը կը հարուածուէին հիմք ունենալով ուսուցիչ-աշակերտ բռնութեան դէպք մը, որ կը ցուցադրուէր, կը տարածուէր, կը մեկնաբանուէր, կ'ընդհանրացուէր: Հայ դպրոցը եւս բնականօրէն մեր ազգային ընդհանուր արժեհամակարգին մէկ կարեւոր բաժինն էր: Հարուածները ուրեմն բանակին եւ դպրոցին ճամբով մեր արժեհամակարգին ուղղուած էին:

Այլընտրանքային այս լրատուամիջոցներու ցանցէն դուրս չմնաց նաեւ հայ եկեղեցին, որուն պատասխանատուներուն նկատմամբ եղած քննադատութիւնները գէթ իրենց ոճով աննախադէպ էին: Եւ եթէ բանակի հեղինակութիւնը հարուածած պահուն պլոկի կամ ընկերային ցանցի մասնակիցը պարտաւոր է մտածելու հակառակորդի խաղին ներքաշուած ըլլալուն մասին, ապա հայ եկեղեցին ա՛յս ոճով քննադատողը պիտի մտածէ, թէ մեր հոգեւոր ու բարոյական անվտանգութեան սպառնացող բազմաթիւ աղանդները ինչպէ՞ս կ'օգտուին նման իրավիճակներէ:

Քննադատելի եւ սրբագրելի շատ խնդիրներ ունինք ազգովին: Այս իրականութիւնը պէտք չէ անտեսել: Կառուցողականութիւնը սակայն պարտադիր մօտեցում է եւ ցուցանիշ՝ մեր հաւաքական գիտակցութեան: Մանաւանդ համընդհանուր արժեհամակարգի խնդիրներու հրապարակային քննարկումներուն ընթացքին:

Դ. Արտաքին ճակատ

Հայ տեղեկատուական դաշտին առջեւ իբրեւ հրամայական հարց կանգնած է արտաքին այլ խնդիր մը: Համացանցային անսահման տարածքներու վրայ հայկական հարցերը խեղաթիւրելու, պատմական ճշմարտութիւնները նենգափոխելու, այժմէական ամենէն հրատապ գործընթացներուն մասին ապատեղեկատուութիւն կատարելու պետական քաղաքականութիւններու իրողութիւնը: Փաստօրէն բաւական աշխատունակ վիճակի մէջ է թուրքեւազրպէյճանական միացեալ քարոզչամեքենան, հայկական ամենէն այժմէական խնդիրներուն մասին յերիւրանքներ արտադրելու տեսակետէն: Աշխատանքը ոչ թէ անուղղակի մասնակցութիւնը կը մատնէ պետութիւններուն, կամ թէ պետական հովանաւորութեամբ կը տարուի, այլ՝ ուղղակի պետութեան նախաձեռնութեամբ, պետական ամենէն բարձրաստիճան պաշտօնատարներու ճամբով եւ անոնց ստորագրութիւններով: Նախապէս տպագիր պրակներով, այժմ համացանցի կայքէջերով, ելեկտրոնային նամակարշաւներով, ելեկտրոնային զանազան ծառայութիւններու վրայ տեսանիւթեր տեղադրելով, ապատեղեկութիւն ողողելով: Հայկական կողմէն համարժէք եւ համաչափ չէ այս բոլորին դիմաց տարուող աշխատանքը: Եւ երբ կը խօսինք պետական մակարդակներով տարուող աշխատանքի մասին, կ'ակնկալուի բնականաբար պետական համապատասխան պատրաստուածութիւն, հակադարձութիւն բայց նաեւ՝ նախաձեռնութիւն: Այստեղ կրնան լծակից դառնալ թէ՛ հայաստանեան եւ թէ՛ սփիւռքեան մամուլի կամ առ հասարակ զանգուածային լրատուամիջոցներու ներկայացուցիչները, ինչ որ ակնկալ կը շեշտէ համակարգուած հայկական միասնական տեղեկատուական դաշտ ձեւաւորելու անհրաժեշտութիւնը:

Այս առումով ողջունելի է Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին կողմէ նախաձեռնուած տեղեկատուական անվտանգութեան հայեցակարգի մշակումը, որ կրնայ ուղենշային կարելորութիւն ունենալ թէ՛ տեղեկագիտական եւ թէ՛ բովանդակային առումներով: Տեղեկատուական պատերազմը, միայն հայկական, ազրպէյճանական եւ թրքական տարածքներու վրայ կիրարկուող պատերազմ չէ. միջազգային է ամէն բանէ առաջ, որովհետեւ սանձազերծուած ապատեղեկատուութիւնը նախ ուղղուած է մի-

ջազգային հանրութեան եւ կը ծառայէ անոր կարծիքի ապակողմնորոշման քաղաքականութեան:

Պարզ է ուրեմն, որ նման քայլերու դիմաց հակակշիռ գործողութիւններ կազմակերպելու համար աւելի քան անհրաժեշտ են սփիւռքեան հայատառ եւ ոչ հայատառ լրատուամիջոցներու՝ վերլուծական կեդրոններու ընդհանուր գործին մասնակցութիւնը: Բայց գործէն առաջ նաեւ՝ ռազմավարութեան մշակման աշխատանքին եւ անոր յատկացուած քննարկումներուն մասնակցութիւնը:

Տեղեկատուական այս ոլորտին մէջ մէկ կարեւոր ենթաբաժին եւս ուղղակի կը կապուի հայկական լրատուամիջոցներուն: Արդէն թուրքիան եւ Ազրպէյճանը տեղեկատուական համակարգ ունին հայերէնով: Հարցը, արագ հայեացքով, կը դիտարկուի թուրքիոյ ազգային փոքրամասնութիւններու իրաւունքները յարգելու եւ եւրոպական կառոյցներու ընդառաջ թրքական պետութեան համարկումի քաղաքականութեան ծիրին մէջ: Այս յայտագիրներու արբանեակային հեռաձարկումները, համացանցային տարբերակները եւ հասանելիութեան սահմանները կը նախանշեն, որ քաղաքականութիւնը եթէ մէկ կողմէ իբրեւ թէ փոքրամասնութիւններուն իրաւունքները յարգելով եւրոպական համարկումի ճիգերուն կը ծառայէ, միւս կողմէ՝ նաեւ հիմնականին մէջ հայ զանգուածներուն քարոզչական ալիք հասցնելուն կը միտի: Մանաւանդ որ հակառակ եունեսքոյի թէ նոյնինքն եւրոպական կառոյցներու կողմէ արեւմտահայերէնը վտանգուած լեզուներու դասակարգումին տակ տեղադրելու յայտարարութիւններուն, թրքական կառավարութիւնը առաւելաբար արեւելահայերէնը կ'ընտրէ այս առումով իբրեւ քարոզչական հաղորդակցութիւններու լեզու:

Իսկ հայերէնով կատարուած թուրքեւազրպէյճանական լրատուութիւնը հիմնովին կը տարբերի անոնց թրքատառ տեղեկատուական բովանդակութենէն՝ չըսելու համար ապատեղեկատուութենէն՝ հայկական հարցերուն մասին: Նուրբ ու մշակուած յատուկ քաղաքականութիւն կայ այնտեղ հասկնալիօրէն հայ զանգուածները չվիրաւորելու, անոնց համար գրաւիչ դառնալու եւ բարեկամական մթնոլորտ ձեւաւորելու: Այս առումով գրեթէ խոպան է մեր դաշտը, յատկապէս թուրք եւ ազրպէյճանական զանգուածներուն հասանելի դառնալու: Թէեւ պէտք է արձանագ-

րել որ կարգ մը լրատուամիջոցներ թրքերէն բաժինը աւելցուցած են իրենց կայքէջերուն վրայ:

Թէ՛ հայաստանեան եւ թէ՛ սփիւռքեան մամուլը կամ աւելի լայն ըմբռնումով լրատուադաշտը այս անգամ հայատառ հրապարակումներուն հետեւելու եւ անպայման հակազդելու խնդիր ունի իր առջեւ: Այստեղ է ահա, որ սփիւռքահայ լրատուամիջոցները իրենց ճիգերը, ներուժն ու ռազմավարութիւնները համակարգելու անհրաժեշտութիւնը ունին, անհրաժեշտութիւն, որուն ձեռնարկունը պէտք չէ ուշանայ: Միաժամանակ արեւմտահայերէնի պահպանման եւ զարգացման ու տակաւին քաղաքական հրապարակագրութեան համապատասխան բառակերտման եւ Հայ Դատին հետ կապուած իրաւաբանական եզրաբանութեան արեւմտահայացման առաջնահերթ խնդիր:

Յատուկ պէտք է անդրադառնալ նաեւ Միջին Արեւելքի մէջ թրքական գործօնի աշխուժացման երեւոյթին առընթեր թուրքեւագրպէյճանական միացեալ քարոզչամեքենայի սարդեցուցած լրատուութիւններուն՝ արաբական եւ մասնակի օրինակներով լիբանանեան մամուլի էջերուն: Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարին փակ հանդիպումները լիբանանեան զանգուածային լրատուամիջոցներու ամէնէն նշանաւոր ներկայացուցիչներուն հետ պարզապէս այս նպատակին կը ծառայեն: Այստեղ ընտրուած է յատուկ մարտավարութիւն. ապատեղեկատուութիւնը զանց առած է հայ-թրքական յարաբերութիւնները կամ աւելի մասնակիօրէն Ցեղասպանութեան ժխտումի քաղաքականութիւնը եւ կեդրոնացած՝ դարաբաղեան թեմային վրայ, ուր փորձ կը կատարուի յատկապէս հարցի կրօնական բնութագրումին, հայերը ջարդար եւ նախայարձակ ներկայացնելուն: Վերստին արաբական մամուլի բառապաշարին մէջ մուտք գործած են «անջատողական», «ջարդարար», «Քրիստոնէայ հայեր ընդդէմ ազրպէյճանցի իսլամներու» բառակապակցութիւնները:

Մէկէ աւելի են արաբական մամուլի օրինակները, որոնք հայագրպէյճանական շփման գիծի երկայնքին արձանագրուած հրադադարի խախտումները լուսաբանելու համար կ'որդեգրեն ազրպէյճանական աղբիւրը, մինչ խնամքով անուշադրութեան կը մատնեն Արցախի Պաշտպանութեան Նախարարութեան՝ շրջանառութեան մէջ դրած տեղեկատուութիւնը:

Այս բոլորին կը նպաստէ նաեւ իսլամական վեհաժողովներու ընդունած ամէնէն հակահայ բանաձեւերը, եւ անոնց ներշնչումով արաբական եւ այս պարագային լիբանանեան մամուլի արձագանգումները: Ցեղասպանութեան ժխտումի գործօնը զանց առնելու եւ դարաբաղեան թեմային վրայ կեդրոնանալու մարտավարութիւնը յստակ է ու թափանցիկ: Աշխատանք կայ միջպետական համակարգուածութեամբ իսլամ ազգաբնակչութիւններուն եւ հայ համայնքին միջեւ ներհասարակական անջրպետներ յառաջացնելու:

Այս բոլորը կը կատարուին երկիրներու մէջ, ուր հայութիւնը երկար տասնամեակներէ ի վեր կայք հաստատած է, համարկուած տեղւոյն հասարակութեան, աշխուժ մասնակցութիւն բերած երկրի քաղաքական, մշակութային եւ տնտեսական բնագաւառներուն: Փորձ կը կատարուի շրջելու արաբ հասարակութեան մէջ հայ կերպարին նկատմամբ ստեղծուած տպաւորութիւնը, համոզումը: Խնդիրը ուրեմն, ոչ միայն Ղարաբաղեան հարցի առնչութեամբ թուրք եւ ազրպէյճանական ապատեղակատուութիւններուն հակազդելու մասին է այլ նաեւ տեղւոյն հայ հասարակութեան նկատմամբ ստեղծուած համոզումները անսասան պահելու եւ ներհասարակական պառակտումները կանխարգիլելու:

Մեր հակառակորդին կողմէ նուրբ մարտավարութեամբ մշակուած վտանգաւոր խաղ սկսած է հայութեան դէմ: Հակակշիռ եւ հակադարձ տեղեկատուական գործողութիւններ պէտք են: Եւ եթէ կայ թուրք-ազրպէյճանական առանցքի տեղեկատուական բաժանմունքը, ինչո՞ւ պէտք չէ ձեւաւորուի եւ գործէ Հայաստան-Սփիւռք-Արցախ տեղեկատուական ոլորտի համակարգուած աշխատանքը: Նման ճիշդ մեքենականութեան մը յառաջացումով մենք յստակ առաւելութիւններ ձեռք կը ձգենք մեր հակառակորդին վրայ, նկատի ունենալով մանաւանդ հայկական աշխարհատարած զանգուածային լրատուամիջոցներու գոյութիւնը:

26 օգոստոս 2010ին Պաքուի մէջ նախագահ Ալիեւի աշխատակազմի քաղաքական վերլուծութեան և տեղեկատուական ապահովման բաժնի ղեկավար Էլնուր Ասլանովը հիւրընկալած էր 36 երկիրներու մէջ իրենց բարձրագոյն ուսումը պետական աջակցութեամբ ստացող ազրպէյճանցի երիտասարդներ եւ անոնց կոչ ըրած Ղարաբաղի հարցով ապատեղակատուութեան թափ տալու: Ազրպէյճանական թէկուզ ժամանակաւոր սփիւռքի երիտա-

սարդ տարրերը համախմբելու Պաքոյի այս փորձը ուշացած հակադարձութիւն է Ստեփանակերտի համաժողովին: Իսկ այս հարթութեան վրայ թէ՛ մարդուժի, թէ՛ որակի եւ թէ՛ կազմակերպութեան առումով հայկական կողմի առաւելները ակնբերւօրէն շատ են: Կը մնայ մեքենականութիւնները արդիւնաւէտ բանելու աշխատանքի կազմակերպումը:

Խնդիրները շատ են, զարգացումները՝ աննախադէպօրէն արագ: Օրը կը պահանջէ մասնագիտական պատրաստութիւն, արհեստավարժ աշխատանք, այսօրուան ընձեռած կարելիութիւններու լիարժէք օգտագործում:

Ե. Անմիջական վտանգ

Ինչպէս Հայաստան-Սփիւռք համագործակցութեան տարբեր ոլորտներուն, այնպէս ալ տեղեկատուական ոլորտին պարագային համագործակցութիւնը անհրաժեշտ է բոլոր իմաստներով: Այս պարագան յատկապէս առաւել կեդրոնացումի եւ անյետաձգելիութեան անհրաժեշտութեան առջեւ է սակայն: Եթէ ռազմական ճակատի վրայ դիւրաբեկ հրադադար է, տեղեկատուական ճակատի վրայ պատերազմական վիճակ է: Այստեղ ոչ թէ հրադադարի խախտումներ են այլ սանձազերծուած պատերազմի ահագնացում: Իսկ պատերազմական իրավիճակի մէջ ուժերու տարտղնումը, չհամախմբուիլը եւ ռազմավարութիւն չճշդելը մեղմ ասած հակառակորդին առաւելներ ապահովելու համազօր է:

Հայ լրագրողական ներուժի կուտակումը, համախմբումն ու արդիւնաւէտ աշխատիլը, համոզուած են կրնան լուրջ հարուած հասցնել թուրքեւազրպէյճանական միացեալ քարոզչամեքենային եւ ռազմականին առընթեր նաեւ տեղեկատուականէն պատուով դուրս բերել հայկական կողմը:

Shahan Kandaharian – *Challenges of the Lebanese Armenian media in the context of Republic of Armenia-Diaspora information dissemination* – In broad lines the author assesses the current affairs of the media and their electronic versions. He notes that it is too early to have a full-fledged survey as the field is too diverse and still growing.

Kandaharian shares some of the characteristics of this new mode of information dissemination and is in little doubt that it will make the conventional media loose the contest due to its extensive availability, accessibility and speed.

In this context, Kandaharian is satisfied with the 2010 Armenian media conference held at Stepanakert, as the first step in the right direction. He highlights the fact that the Armenian e-media is not canonized and lacks any rules and regulations which would formalize it and give a further qualitative boost. He argues that due to lack of any restraints and accountability a number of irresponsible news stories are being disseminated.

In this regard the author underlines a number of news stories which bear a high degree of democratic importance and touch upon human rights issues, nonetheless, are security-sensitive. He notes that such news articles and campaigns cause collateral damage and undermine the psychological aspects of certain values which may have dire consequences.

On another note Kandaharian highlights the Turkish and Azerbaijani e-media with their Armenian language outlets and calls for joining the Armenian effort to address their falsifications.

Шаан Гандахарян – Проблемы армянских СМИ Ливана в контексте обмена информацией между Республикой Армения и Диаспорой. – Автор вкратце оценивает нынешнюю ситуацию в печатных СМИ и их электронных версиях, отмечая, что время для полноценного анализа последних ещё не настало, поскольку число разнообразных электронных медиа продолжает расти. Гандахарян не сомневается, что в силу своего количества, доступности и скорости этот новый способ распространять информацию сделает традиционную прессу неконкурентоспособной.

Гандахарян полагает, что состоявшаяся в 2010 году в Степанакерте конференция армянских электронных СМИ – первый шаг в правильном направлении. В статье подчеркнута, что электронные издания фактически не узаконены, поскольку нет правил, которые регулировали бы их деятельность и способствовали повышению её качества. В отсутствие каких-либо ограничений, утверждает автор, в ряде случаев безответственно распространяется непроверенная и ложная информация.

В этой связи автор подчеркивает, что некоторые новости, чрезвычайно важные с точки зрения развития демократии и прав человека, всё-таки конфиденциальны. Их обнародование, полагает он, психологически ущербно и способно подорвать определённые ценности. Кроме того, Гандахарян перечисляет турецкие и азербайджанские электронные СМИ, работающие и на армянском языке, и призывает присоединиться к усилиям Армении по разоблачению распространяемых ими ложных сведений.